

Halil Altındere Söyleşisi (6 Mayıs 1998)

Oleg Kulik : 1994-97 Performansları

(Oleg Kulig)

Halil Altındere: Bugünkü söyleşimiz Rus sanatçısı Oleg Kulik ve performansları üzerine. Oleg Kulik'i geçen yıl İstanbul Bienal'indeki *Geleceğin Ailesi* projesiyle hatırlıyoruz. Kendisi son dönemlerdeki büyük sergilerinin en çok aranan yıldızı. En çok Manifesta'daki işinden hatırlıyoruz, orada *Pavlov'un Köpeği* adlı işiyle bayağı olay çıkartmıştı. Sonra 1997'de *Amerika Beni Isırır, Ben de Amerika'yı* adlı işiyle de olay çıkardı ve tam bir star haline geldi. Son dönemlerde Venedik Bienali ve şu anda Paris'teki sergisiyle gündemde kalan bir sanatçı. Oleg Kulik tabii Türkiye'de diğer ülkelerdeki gibi canlı performans yapmadı. Çalışması üç-dört yıllık bir retrospektif gibiydi, yani o köpek olduktan sonraki çalışmalarının, fotografik belgeleriyle sunumu oldu. Bu konudan baktığımızda daha çok belgesel nitelikli bir çalışmaydı, ama ben bu konudan başlamak istiyorum, çünkü Oleg Kulik'in Türkiye'deki projesi ahlaki yönden değerlendirildi. Biz de bugün Oleg Kulik'in neden köpek olduğuna kuramsal olarak değineceğiz. Daha sonra performanslarını gösterip, onlar üzerinde konuşacağız.

Oleg Kulik'i köpek olmaya iten nedenler neydi? Bu soruyu sorduğunuz zaman, "öteki" olan, "başkası" olan bir sanatçının bugün Batı sanatında yer alabilmesi için köpek durumuna mı düşmesi gerekiyordu? Yoksa bio-estetik yönden ele alıp insan merkezci bir dünyada, hayvan haklarını ele alan birisi gözüyle mi bakmalıyız? Bunları tartışacağız. Bunu tartışmadan önce "Oleg Kulik'in Neden Köpek Oldum?" adlı bir açık yazısı var. Ondan birkaç alıntı yaptım, onları okuduktan sonra kendi görüşlerime geçeceğim.

Adamın Birini Neden Isırdım?

Neden Dört Ayak Üzerindeyim?

Neden Köpek Oldum?

Benim ellerimle dizlerim üzerine düşmem insani bir perspektifle bilinçli olarak anlaşmazlığa düşmemdendir; insan merkezcilik çıkmaza girdiği, sadece çağdaş sanatın değil genel olarak çağdaş kültüründe bir buhranda olduğu duygusuyla bağlantılıdır. Onun anlaşmazlıklara, yabancılaşmaya ve insanların karşılıklı öfkesine yol açan semiosisten fazlasıyla doyunmuşluğumu, incelmış kültürel dilini kendi kişisel trajedim olarak algılıyorum...

Moskova'da köpek oldum, orada köpek gibi hırladım ve sanatçılık hırsına bir köpek sadakatiyle bağlandım. Moskova bağlamı dışında bir dili olmayan bir sanatçılık deneyimi ihraç etmek istemiyordum. Ama Batılı bağlamı tanırken programımın orada

da uygulanabilir olduğunu keşfettim. Bir süpermarkete ilave olmuş şekliyle sanat bana bir çıkmaz gibi geliyor. Benim için insan olmak “canlı”, “hisseden” ve “anlayan” kavramlarıyla bağlantılı olmaktan çıktı, “yapay” ve “tehlikeli” kavramlarıyla bağlantılı olmaya başladı. İnsani olanın dışında bir temel aramaya başladım. Fakat benim için insanı aşan yanımız, dışarıdan herhangi bir açıklama gerektirmeyen, hayvan yanımızdır.

Bu kendisinin neden köpek olduğuna ilişkin sözleri. Bir de kendisiyle yapılan birkaç söyleşiden alıntılar yaptım. Bu da benim bundan sonraki yapacağım konuşmayı destekleyeceği için okumak istiyorum.

Ailedeki Kaçınılmaz Problemler ve Geleceğin Ailesi

Bio-estetik, biyolojiyi oldukça ucuz ve basit tanımlıyor. Fillerin resmini yapmak, kuşların fotoğraflarını çekmek, vahşi hayat adına sonsuz hikâyeler yazmak, bu bio estetiğe saygısızlıktır. Estetik uygulamalarımızı farklı biyolojik türleri katabilmemiz ile ortaya çıkan manzara bugün bile hayal edemeyeceğimiz yeni bir Rönesansın ve estetik ilerleyişin mimarı olacaktır.

Bence kişi diğer biyolojik türlerin estetik yeteneklerini ve varoluşlarını anlayabilmeli ve üstündeki “mesih” ya da “yönetici” sıfatlarını üstünden atmalıdır. Kendisini “kainatın merkezi” olarak görmekten vazgeçmeli ve değişik türlerle beraber bir arada yaşayabilmeli, bu türleri harmanlayarak eşit bir şekilde dünya üzerinde yaşayabilmelidir. Evlilik kurumunu genişletip diğer türleri de bu kurum içine alarak kişinin bir kedi, köpek gibi olabilmesini sağlamalıdır. Ben buna inanıyorum, işte bu benim çıkış noktam. Yeni ahlak anlayışım ve yeni aile nosyonumdur.

İnsan içten içe hayvandan daha fazla hayvan, hayvanlar ise genelde insanların düşündüklerinden öte daha fazla insandır. Açık olan ilerleme homosapiensin diğer canlılar gibi üremesi değil dünya üstündeki diğer türlerle bir ahenk oluşturabilmesidir. Ben bu düşünceyi kişinin insan olarak doğmasından daha insanca buluyorum.

Geleceğin ailesi yani “türler arası aile”de anlatılmak istenen sürekli duygusal rahattır. Bu aileyi savunuyor olmanın en önemli nedeni duygusal ve psikolojik memnuniyetlerimizi diğer türlerle ilişkiye girmeyi deneyerek arttırılabileceğimizdir. Geleceğin mutluluğu tüm varlıkların bir arada yaşayabilmeleriyle sağlanacaktır.

Hiç dünyanın zalim oluşunun nedenini, insanlar hükmettiği için olduğunu düşündünüz mü? Bugün insanoğlu dünyanın merkezi olmadığına tahammül edemiyor. İnsan kendi kanunlarını ve doğasını herşeyin üstüne tutuyor. Bu saldırgan, bencilce tutum onu zulme, sapkınlığa ve tamamı ile yalnızlığa sokuyor. Ve diğer varlıklar bu dünyada bizimle eşit değiller. Hayvanlarla içten yapılan iletişim

bizlere içgüdülerimizi geliştiren yapıcı bir enerji verecektir. Bizler diğerlerine yaşama ve nefes alma hakkını, eşit düzeyde tutacağımız politik tutumlarla vermeliyiz. Onlara öncelikle ihtiyaçları olan yeri vermeliyiz. Böylelikle dünya daha temiz ve hoş olacaktır.

Bunlar Oleg Kulik'in kendi söylemleri. Benim tüm bu okuduklarımı ve basından takip ettiğim eleştirileri incelerken, Oleg Kulik'in Türkiye'de daha çok ahlaki yönden ele alındığını gördüm. Bizim toplumumuza uygun olmayan davranışlar içerdiği yazıldı. Bunlardan bir tanesi kökten dinci bir gazete olan *Milli Gazete*'deydi. Oleg Kulik'in çalışması medyanın dikkatini çekmiş, bir TV kanalının programına çıkmıştı. Orada Oleg Kulik'in çalışmalarını değerlendirmek için bilirkişi olarak Haydar Dümen'i ve Fulya Erdemci'yi çağırmışlardı. O konuşmadan sonra *Milli Gazete*'de Nedim Odabaş bir yazı yazmıştı, ondan bir alıntıyı okumak istiyorum;

...Star Haber bülteninde İstanbul Bienali'nde yediği herzeleleri sanat diye kamuoyuna yutturmaya çalışan çağdaş Pavlov bir Rusun **Geleceğin Ailesi** isimli sergisi tartışıldı. Kendisini sanat tarihçisi ve teorisyen olarak tanıtan Hanımefendi köpekleşmiş Rus'un anlatımını ve sanat tarzını yere göğe koyamadı. Yere göğe koyamadığı, sanat diye sunulan bu kepezelikteki anlatım biçimini kendisi de denermiydi acaba? Hiç sanmıyorum. Haydar Dümen ise olayı psikopatolojik saptama olarak değerlendirdi. Böyle sanat anlayışı ne yapılırsa Allah'a şükür?

Diğer bir görüş *Cumhuriyet* gazetesinden, o da ilginç, Deniz Kavukçuoğlu'nun "Bir Ötekinin İçinde Erimek ya da M'nin Öyküsü" başlıklı bir köşe yazısı. Kendisi kısaca şöyle diyor. İlk önce tüm olaydan bahsediyor, sonra "eğer bu projeleri kaçırdıysanız hiç üzülmeğin çünkü Oleg Kulik'in bu ülkede binlerce rakibi var" diyor. Bunlar durumun nasıl ele alındığına, nasıl okunduğuna dair ipuçları.

Ben de tüm bunlardan yola çıkarak 15-20 günlük kuramsal okumalara, araştırmalara girdim. Oleg Kulik'in çalışmalarını ideolojik, ekolojik, genetik, nevroitik, estetik ve etik yanlarıyla değerlendirmeye çalıştım. Metinleri kısaca bir okuyup, daha sonra işleri göstereceğim. Neden köpek olduğuna dair bazı şeyler üzerine tekrar konuşabiliriz.

Sanatçının Sanatsal İdeolojisi

Sanatçının dünya görüşünde anti-kapitalist ekolojist bir görüş izlenir. Özellikle 1980'li yıllarda gelişen bu anti-kapitalist ekolojist görüş bir yanda insanlar arasında uygarlığın yarattığı eşitsizlik ve yabancılaşma sonuçlarını tartışırken diğer yandan doğanın dengesinin insan tarafından bozulması, insanın kendisini dünyanın merkezi

kabul etmesi ve insanla diğer canlılar arasındaki eşitsizliğin insan türü üzerinde yaratacağı olumsuzluklar tartışılır. Ekolojist görüşün siyasal pratiğinde 1970'lerden başlayan Yeşil Hareket ya da Yeşil Politika'nın önemli katkıları olmuştur.

Sanatçı için dünya görüşü anlamında eko-anarşist tanımını yapabiliriz. Çünkü sanatçıda mistik bir doğaseverlik yoktur. Sanatçı insan merkezli, beyaz insan merkezli, Batı merkezli, uygarlık merkezli dengeler oluşumuna karşıdır.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesini izleyen 50'li ve 60'lı yıllarda yalnız kalabalıklar üretilmekle kalmayıp, yalnız kalabalıkların meşrulaştığı döneme tanık olduk. İnsanların tam da ürettikleri ve tükettikleri metalara benzedikleri, tamamen metalaşmış bir dünya biçimi oluştu. Parçalanma artık bir hastalık değil bir ideolojiye dönüştü. Doğal evrimde insanlığın yeri nedir? Bu soru yalnızca çevreye ilişkin bir soru değildir. Tersine toplumsal ve felsefi içeriklidir. İnsanlığın, insani olmayan doğadan ortaya çıkışı ve onunla devam eden günlük etkileşimi insanların yalnızca madde olarak varlıklarını korumanın aracı değildir. Aynı zamanda birey olarak kendilerini benzersiz bir tür gibi hissetmelerinin bir yoludur.

İnsanlar sadece *homo-sapiens* değil, aynı zamanda *homo-ekonomikus*'tur.

İnsanın diğer canlılarla ilişkisinin bir baskı ve egemenlik biçimine dönüşmesinde olumsuz tek etken uygarlık değildir. Dikkatli bir bakışla avcı ve toplayıcı dönemde insana baktığımızda onda da doğaya barışık bir yaşamın olmadığını görürüz. İlk avcılar da “sevimli farelerin, neşeli tavşanların” çizgi film dünyasında yaşamıyordu. Ne ilk Kızılderililer'in doğayı bozmama gibi bir çabaları olmuş, ne de çok lezzetli buldukları köpek etine karşı isteklerini bastırma istemleri. Bu ayrım insanın kendisini, kendisi gibi hissetmesiyle başlamıştır. Bu nedenle mistik ekolojistler gibi ilkel yaşama dönmek geniş anlamıyla doğa korumacılığı değildir. Örneğin, Paul Martin'in büyük hayvan nesillerinin aniden tükenmesinden tarihhöncesi avcılarının rolü dikkate alınmalıdır. İlk insan için aşırı öldürmek isteği, gereksinimden öte bir güç kanıtlamasıydı.

Günümüzde doğadaki hiyerarşik katmanların sorgulanır olması hayvan yaşamı ile aramızdaki yeni keşfedilen bir yakınlığın sonucu değil, değişen insanlık duygumuzdur. Diğer insanlar bir yana, insani yaşam biçimlerine ilişkin giderek gelişen hümanist empati gelişmiş insan ürünüdür. Sanatçının insani olmayan yaşama duyduğu sevgi, insani olandan nefret etmesi ya da insan sevmezliğine dayanmamaktadır. Tersine sanatçı kimliğinin yaratıcılığı, düşüncenin hümanizması yeterince, bağımsız ve özgür olabilmeyi başarması yani özbilinciyle hareket edebilme yetisi, onun hayvanlarla bir aradalık becerisini yaratmıştır. Sanatçı kuşkusuz kendi

dışındaki canlının dünyasıyla iletişime girerken, insansal yetilerinden değil, ama insansal kural ve değer yargılarından kopmak zorundadır. Çünkü insansal etik, insansal değer yargısı, insansal yaşama ritüelleri köpeğin dünyasına bir şey söylemeyecektir. Bu nedenle sanatçı köpeğin yaşantısıyla iletişime girerken, biyolojik insan olmanın dışında, yanında götürebileceği bir şey yoktur. Ama bu tutumuyla diğer canlıyı kandırmaz. Kendisinin de köpek olduğuna inandırmaz. Ama kendisinin insan olarak, tür olarak yaşantısında yer alabileceği, onunla birlikte olabileceği, birlikte üretebilecekleri, birlikte düşünebilecekleri, hatta birlikte sevişebileceklerinin mesajını verir. Bu tutumda eşitlik ideolojisi değil, insan merkezci dünyaya karşı koyma ideolojisi saklıdır. Çünkü söz konusu olan eşitlik eğer, insani düşüncenin reddi eşitlik ise bu köpek için bir eşitlik sayılmaz. Özellikle eşitlik “aynılaştırma” anlamını taşıyorsa köpek için bir dezavantajdır. Sanatçı için geçerli olan ve “Ortak Aile” kimliğinden söz edebilmenin altında yatan, birlikte değer üretebilmektir.

Kuşkusuz sanatçının bu ereği şimdilik bir ekolojik hayal, bir sanatçı saçmalığı ya da bir tür gösteri toplumuna yeni bir meta sunmak olarak anlaşılabilir. Hatta belki de sanatçının ilk girişimleri öyle bir anlam taşıyordu. Ancak bu bize sanatçı gerçekten böyle mi düşünüyor soruşturması yapma hakkı vermez. Bizim algılayabileceğimiz ya da üzerinde düşünebileceğimiz, gerçekten insan merkezli olmayan evrensel bir dünya etiği ya da yaşantısı oluşturulabilir mi sorusuna yanıt aramak olmalıdır.

Sanatçının Nevotik Yanı

Sanatçı, kişisel psikolojisi ile sanatsal güdüleri arasındaki çizginin ayırt edilmesinin güç noktasında yer alır. Yapıp ettikleri hiç kuşkusuz ilk bakışta bir tür deliliktir. Ancak sanatçının normal olması gerektiğine ilişkin bir kuraldan da söz edemeyiz. Nasıl ki bir takım normal dışı anlamlandırmaları doğal buluyorsak, şizoit bir kimliğin de sanatsal bir üretimde olmasını doğal bulmak zorundayız. Sanatçı gerek günlük yaşantısında, gerek toplumsal yaşantısında hep bir farklılık olgusunu göstermektedir. Bu farklılık yaratıcı kişiliğinden öte bireysel kişiliğinin temel özelliği olması için bir neden yoktur. Aslında yaratıcılık bir savunma biçimi değil midir? Sanatçıda tarafsız bir bakışla şizoit bir eğilim kolaylıkla görülebilir. Şizoit kişiliklerde tam güçlülük duygusuyla aşağılık duygusu bir çatışma içerisinde. Bu çatışma zaman zaman içe kapanıklığı getirirken, zaman zaman da kendisini sıra dışı, özel, alternatif, hatta tanrısal bir güvende hissedebilir. Sanat tarihi çok sayıda şizoit sanatçıyla tanışmıştır. Bir duygu uyumsuzluğu olan bu eğilim Franz Kafka’da somutlaşır. Büyük bir sanatsal biçim beraberliği bulunmasa da, yabancılaşmayı ele alma öznesi olarak seçtikleri hayvan kimliğinde sanatçı ile büyük benzerlik gösterirler. Böyle bir saptamanın gerçeklilik iddiası yoktur. Ancak söz konusu sanatçıya yönelik normal dışılığa ilişkin suçlama ve eleştirilerin öneminin olmadığına ilişkin bir vurgu saklıdır. Nasıl ki Kafka’yı şizoit

olduğu için yazar olmamakla suçlayamazsak, Einstein'ı da bilimadamı olmamakla suçlayamayız.

Genetik Bakış

Sanatçı ile yapılan röportajlarda insan oluşumuyla hayvan oluşumu arasında ki genetik farkın bilincini sezeriz. İnsan merkezli ideolojiler, insanın üstün yaratık olduğunu kabul etmiştir. Oysa ki yine aynı insan, bilginin koşullarının kendisini keşfetmeye yaklaştığında yeni genetik bilim ile insan yapısının hayvan yapısından farklı olduğunu ancak bir genetik özelliğin bir başka genetik özellikten daha üstün olmadığını bulgulamaya başlamıştır. Her hayvanın genetik kodunda bir başka hayvanda bulunmayan yetkin bir genetik özelliği bulunmaya başlandıkça, neyin neye daha üstün olduğunu söylemek güçleşmiştir. Bu bilimsel bulgular insanla hayvan arasındaki üstünlük inancını tartışılır duruma getirmiştir. Sanatçı bu gelişmelerin ayırındadır. Konuşma yetisinin üstünlük gibi görünen avantajına karşın hayvanların başka iletişim iletilerinin yeterince insandan daha gelişmiş olduğunu gözlemlemiştir. Öyleyse insan bu iletişim iletilerini yaklaştırmaya çalışırsa, kendi iletişim biçimi dışında da bir iletişim biçimiyle, canlıyla birarada olabilecektir. Örneğin köpeğin koklama yetisini bir iletişim aracı olarak kullanmak neden olası olmasın.

Etik Bakış

Ülkemizde sanatçının sunuşlarına ilişkin en yoğun değerlendirme ahlaki değerlendirme oldu. Bilimsel ve estetik değerlendirmeyi önceleyen bu tür değerlendirmelerde geleneksel ahlak kuralları bir tür ölçüt olarak kullanıldı. Zaman zaman cinsel sapkınlık, zaman zaman da iğrenç bulundu. Kuşkusuz sanatçının ürünleri sadece ülkemizin değil birçok gelişmiş ülkenin de ahlaki yargılarına uymamaktadır. Ancak bu yargıların ne denli güvenilir olabileceği sorgulamasını yeniden yapmamıza yardımcı oldu. Yargılarımız gerçekten yeterince güvenilir midir?

Modernizmin ürettiği uygar dünya etiği aslında bir yanılsama değil midir? Sanatçının tutumunu post-modern bir tutum olarak görmek olasıdır. Ancak modernizmin evrensel ve sarsılmaz temellere sahip bir etik kodunun olamayacağı da ortaya çıkmamış mıdır? Modern kapitalist dünyanın ürettiği etik insanı özünde ya tamamen iyi ya tamamen kötü kabul eder. Oysa böyle bir kesinlik hiçbir tarihsel dönemde çıkmamıştır. Yine aynı değerler akılcı değildir. Bilimin akılcılığı ile donatılmış bir dünyada akılcı olmayan bir etik reçete nasıl kabul edilir? Yani neden öyle olması gerektiğine ilişkin akılcı bir cevap verilemeyen bir davranışın ahlaki olduğu nasıl söylenebilir? Modernizmin ahlaki önermeleri ütöpiktir. Olabilirliğinden öte olamazlığı pratik yaşantıda daha çok ortaya çıkar. Ve yine modernizmin ürettiği etik evrensel değildir.

Çünkü evrensel değerler ancak gelişme, kültür, yönetsel ve ekonomik beraberlik gibi olguların da evrenselliğini gerektirir. Farklı koşullarda yaşayan insanların aynı etik değerlerle yargılanması bir tür baskıdır. Ahlakın evrenselliğini göstermez, tersine belli bir ahlaki yargının totaliter kimliğini gösterir. Yine modern ahlak değer yargıları, insana belirli bir erkin kolayca elde tutulabilmesi için “öteki için varolmak” önermesinde bulunur. Oysaki öteki için varolmak insan doğasına aykırıdır. Çoğunlukla ihlal edilir ve bir aldatmaca yaşanır. Öyleyse “öteki ile birlikte var olmanın” değer yargıları üretmelidir. Sanatçı böyle bir değer yargısını anlamlı kabul ediyor ve ötekinin boyutlarını insan-insan boyutundan çıkarıp insan-hayvan boyutlarına kadar üretebiliyor.

Bugün Alexander Brener çağdaş sanatın en kışkırtıcı örneği. Kendisi bir performansında Moskova Meydanı’nda Yeltsin’i boks maçına davet etmiş, Yeltsin bunu kabul etmeyince karısıyla meydanda sevişmişti. Başka bir performansında da Amsterdam’da Stedelijk Müzesi’ne giriyor, Maleviç’in *Suprematizm* adlı çalışmasını spreyle boyuyor, böylece kendi yapıtını oluşturuyor. 1956’da Rauschenberg, *Silinmiş de Kooning* adlı bir performans yaptı. Bu örnekte Rauschenberg, o dönemdeki Soyut Dışavurumculuğun kuramcısı ve öncüsü olan De Kooning’in bir eserini silerek, silme eylemini sanat olarak sunmuştu. Bu olay dünyada ilk defa gerçekleşiyordu. Brener’in yaptığına da, günümüze uyarlanmış bu tür bir performans olarak bakılabilir. Alexander Brener yaptığı bu çalışma yüzünden sekiz ay hapse mahkum olmuştu. Yeni çıktı hapishaneden. Şimdi Amerika ile ilgili hoş olmayan projeleri varmış. Bunu şunun için söyledim Alexander Brener, 1994’te Oleg Kulik gündeme çıkarken ona büyük katkıları olmuş. Şimdi izleyeceğimiz *Çılgın Köpek ya da Tek Kerboros Tarafından Bekçiliği Yapılan Son Tabu* (Moskova, 23 Kasım 1994) performansında Oleg Kulik’i zincirle gezdiren Alexander Brener. Oleg Kulik, sanata bir köpek sadakatıyla bağlı olduğunu burada bir köpek gibi davranarak gösteriyor.

Bir dinleyici: Komut veriyor mu?

HA: Hayır sadece onu gezdiriyor. Bu da Moskova’da yaptığı sokak performansı. Oleg Kulik Rusya’da bir Hayvanlar Partisi kurdu ve kendini bu partinin başkanı olarak ilan etti. Dünyadaki Hayvan Sevenler Dernekleri ile ilişkiler kurdu ve bu partiyi Rus Paramentosu’na sokmayı düşünüyor. New York’da bir mahkeme açtı, bunun gerçekleşmesi için mahkeme hâlâ sürüyor. Kendisini burada Meryem Ana’ya benzetmiş, kucağındaki domuz da İsa’yı çağırıştırıyor. Burada da bir bekçi köpeğini oynuyor. Bir galerinin önünde içeriye girmek isteyenleri bir bekçi köpeğiymişçesine önlemeye çalışıyor. Performans sırasında adamın birini ısırdığı için adam şikayette bulunuyor. Avrupa’da köpek polisleri vardır, arabayla gezerler, köpekleri toplarlar. Burada da Oleg o şekilde tutuklanmıştı gerçekten. Tutuklanırken dahi insan gibi

davranmıyor, köpek gibi davranıyor. Hiç konuşmuyor. Tutuklanmaya götürüldüğünde de menejeri tarafından kurtarılıyor.

Başka bir performansı da *Misyoner* (1995), Moskova'da bir sokak performansı. Bunun altında da hayvan severliği ve onu savunması yatar. Burada sanırım İncil'den, Tanrı'nın dünyayı yaratırken, sadece insanı değil tüm canlıları yarattığından bahsediyor. İnsan merkezilik anlayışının hakim olduğu bir dünyada en çok dinlenen etik ve ahlaksal dinin kuralları dahi insanlara ait. İncil okurken, insanların hayvanlara kötü davrandığından bahsediyor. Bunu komik bir biçimde yapıp insanları güldürmesi de bir suçlama aslında.

Neriman Polat: İncil'i okuyor değil mi?

HA: Evet. Evrenin sahibi sadece insanlar değildir, tüm canlılardır demek istiyor. Bir de hayvan gibi olmaya çalışıyor, suyun altında durmaya çalışıyor, balıkları da dışarı çıkarıyor. Böylece hem kendisini ötekileştiriyor, ötekisini de kendileştiriyor.

Oleg Bir Kuştur (St.Petersburg, 16 Eylül 1995) isimli bir çalışması.

Köpek Kulübesi (2 Şubat 1996), Stockholm'de yaptığı bir performans, burada da başına kötü olaylar gelmişti. Tutuklanma gerçekleşmişti.

Zeynep Rona: Etrafında bir sınır çizgisi var, onun içine girenleri mi ısırtıyor?

HA: Oleg Kulik'e ayrılan bir bölge var, "tehlikeli " yazıyor. Onun içine girenleri ısırtıyor. Kulübesinin önünde bir stand var, standın üzerinde bir yıldız var. Rusya'yı çağrıştırmak için. Bu performansı sırasında bir sanat eleştirmenini ısırtıyor. Sonra eleştirmen onu şikâyet ediyor ve onu tutklamaya geliyorlar. Eleştirmeni ısırtmasının altında nedenler var, daha önce de bir küratörü ısırtmıştı aynı şekilde. Günümüz çağdaş sanatında iktidar durumu tartışılabilir bir boyuta gelmiştir. Acaba iktidar sanatçılar mı küratörler mi?

Oleg Kulik'in geçen seneki Venedik Biennale'ndeki işinde de, buna benzer bir iktidar sorusuna cevap anlamında bir iş vardı. Orada üç tane inek maketi vardı, bire bir boyutlarda. Onların içine köpeğiyle olan ilişkisini koymuştu, ineklerin üzerinde "Eğer İstersem Sizin Başınızı İneklerin Kıçına Sokarım" yazıyordu. Gerçekten de insanlar içerideki görüntüleri izlemek için başlarını sokuyorlardı. Bunun anlamı da sanatçı istediğini yaptırabiliyor.

Bu işinde gördüğümüz yıldız, komünizmi, Rusya'yı temsil ediyor. Oleg Kulik'in politik bakış açısı daha çok kominizmi savunuyor gibi algılansa da Oleg Kulik

ideoloji karşıtı bir insan, ona göre hiçbir ideoloji hayvanları koruyamamakta. O anlamda yıldızın üzerine köpek olarak işiyor.

Armadilla for Your Show (Gent, 9 Kasım 1995). Bu da diğer çalışmalarından farklı bir performansı. Burada müzeyi diskoya dönüştürüyor.

The Same Scotinin Enters (Moskova, Mayıs 1995). Burada kendi göğüslerinden izleyicilere içki ikram ediyor.

Ben Avrupa'yı Seviyorum, Avrupa Beni Sevmiyor (Berlin, Eylül 1996) performansı üzerine biraz konuşmak istiyorum. Buna birçok yönden bakılabilir. Birincisi Joseph Bueys'un *Ben Amerika'yı, Amerika Beni Seviyor* işi açısından bakılabilir, diğer bir konu da, Asya'dan gelen, "öteki" olan birisinin çağdaş Batı sanatında yer alabilmesi için düştüğü zorluklar açısından bakılabilir. Çünkü bu performansını Oleg Kulik Almanya'da, Berlin'de yaptı. Bir meydan performansı bu. Avrupa Topluluğu'nun bayrağının dikili olduğu bir meydanda, Avrupa Topluluğu amblemindeki yıldız sayısı kadar köpek sayısı oluşturuyor. O çemberdeki köpekler polis köpekleri, onları da polisler tutuyor. Kendisi de köpekleşip bugünün çağdaş batı sanatında yerini alabilmek için Avrupa Birliği'ni simgeleyen köpekleri ısırarak kendi iktidarını kurmaya çalışan doğudan birisi oldu. Ve sanırım bunu başardı, şu anda Avrupa'da en çok sevilen sanatçılardan.

Bu biraz da diğer performanslarından farklı, diğerlerinde hayvan haklarını savunurken burada daha ideolojik bir söylem var sanırım. Hem sanat tarihine referans gönderiyor, hem de Avrupa ülkeleriyle olan ideolojik savaşı adına birşeyler yapıyor.

Konuşmanın başında da söylediğim gibi bugün üçüncü dünyada olan bir sanatçının çağdaş sanatta yer alabilmesi için köpek mi olması gerekiyordu sorusuna bir cevap. Belki de olması gerekiyormuş, böyle köpek olarak yer aldı belki de. Oleg Kulik insan merkeziliğe, beyaz insan merkeziliğe karşı olduğu kadar batı merkeziliğe de karşı. Bu da Batı merkezci bir anlayışa karşı bir performans. Köpeklerle savaşmasına rağmen hiç ellerini kullanmıyor. Hiç insan refleksine sahip değil sanki burada. Ve bir yolunu bulup hepsini de tek tek ısıyor, ısırmadan bırakmıyor.

Zeynep Rona: Burada köpeklere haksızlık ediyor doğrusu, çünkü ağızları kapalı. Kendi eşitlik anlayışıyla bir tezat var.

HA: Bir tezat olarak bakamayız aslında buna. Demin dediğim gibi hayvanseverlikle ilgili değil bu, daha çok ideolojik.

Zeynep Rona: Burada hayvanseverliğini bir yerde yok etmiş oluyor. Bunu da yapabiliyor çünkü hayvanlara karşı.

HA: Aynı zamanda vücudunu kaygan bir sıvıyla kaplamış, korunmak için. Bayağı zarar görüyor bu performansda başı kanıyor. Berlin’de izleyiciler gayet doğal, hatta sonunda alkışlıyorlar da. İstanbul’da yapsa ne olurdu acaba? Onu çok merak ediyorum. Hatta performansı yapmadan önce bir bayan onu zincirle tutup, sokaklarda gezdiriyor. Performansın bir parçası gibi.

Zeynep Rona: Polisin performansa katılması, destek vermesi ilginç..

HA: Veya şöyle bakılabilir belki, polis neden destek olabilir? Çünkü burada Oleg Kulik sisteme karşı bir iş yapıyor. Avrupa onu hem köpek durumuna sokuyor, hem de alkışlıyor. Ama bugün çağdaş sanatta tartışılan şey daha çok sistem dışılık, sistemin dışında nasıl durabilirsin? Sistemin karşıtlarını içine çekmesi. Karşıt olduğu topluluk onu alkışlayıp bir yıldız yapıyor. Ama aynı zamanda da onun karşıtlığını eritiyor.

Pavlov’un Köpeği, bu 1996’da Avrupa Bienali için gerçekleştirdiği bir çalışma. Oleg Kulik’in menejeri ile birlikte yaptıkları, ortak projeleri. Bu projede bayağı önemli göstergeler var. Labirent var, büyük ekranda bir film oynatılıyor, ona karşı tepkileri var. Mekanik aletler var.

Burada bir başkasının işine zarar da veriyor. Bunun için Oleg Kulik’e dava açılmış.

Amerika Beni Isırır, *Ben de Amerika’yı* (Nisan 1997), çağdaş sanat dünyasında en çok adı geçen performanslarından biri de bu. Burada hem Beuys’a gönderme var, hem de siyasal anlamda bazı çözümlenmelere gidiyor. Bir Rus’un kendi ülkesinin, dünyanın tek süper ülkesi haline gelmek isteyen ülke tarafından yıkılmasına sebep olan Amerika’yı ısırması anlamında, bir de Beuys’a referans anlamında önemli bir performans. Joseph Beuys *Amerika Beni Seviyor Ben Amerika’yı* performansında Almanya’dan New York’a sedyeyle gitmiştir. Bir hafta hücre içerisinde kalıp hiç dışarıya çıkmadan, Almanya’ya dönmüştü. Oleg Kulik’de bir hayvan kafesinin içinde performansını sergiliyor. Dünya sanatının merkezi New York olduğu için New York’da Amerika’yı ısırır.